

Säker användning av fyrhjulingar i lantbruk



Slutrapport SLO-fonden

V12-0027-SLO

Qiuqing Geng och Niklas Adolfsson

2013

Bakgrund

Under de senaste åren har användningen av fyrhjulingar som arbetsredskap för jordbruks- och skogsarbete blivit allt populärare i Sverige. Fyrhjulingarna är smidiga och tar sig lätt fram i terräng samtidigt som de är relativt billiga att köpa. Den ökande användningen har dessvärre också lett till en ökning av antalet allvarliga olyckor och dödsolyckor med fyrhjulingar.

Enligt statistik från Transportstyrelsen och ATV-leverantörernas Förening (ALF, 2013), har minst 32 personer dött och 700 skadats i olyckor med fyrhjulingar mellan åren 2007 och 2012.

När olyckor med fyrhjulingar inträffar blir den åkande ofta klämd under fordonet i samband med att fordonet välter. Enligt svenska studier beror cirka 60 % av dödsolyckorna på att fyrhjulingen välter vid dikeskörning eller vid kollision med fast föremål (Rizzi, 2009; Vägverket, 2009). Ytterligare fakta från Transportstyrelsen visar att nästan 96 % av alla personskador och dödsfall sker vid singelolyckor (Ahlm m.fl., 2008; Vägverket, 2009), att cirka 45 % av de dödliga skadorna är skallskador och att cirka 90 % av de som dog i olyckor på terränghjuling saknade hjälm (Vägverket, 2009; Rizzi, 2009). Sett till totala antalet dödsolyckor med fyrhjulingar i Sverige under åren 1992-2007, var mer än 60 % av de 39 avlidna förarna alkoholpåverkade och drygt hälften av olyckorna skedde under perioden maj till och med augusti (Ahlm m.fl., 2008).

En fyrhjuling kan vara av olika fordonstyp beroende på vad den är registrerad som. Enligt den lagstiftning som gäller för fyrhjulingar finns följande fyra kategorier: terränghjuling (ATV), motorcykel (Quadricycle), moped klass I och traktor. ALF (ATV-leverantörernas Förening, 2013) använder följande beskrivningar av dem:

1. *ATV är ett fyrhjuligt arbetsredskap registrerat som terränghjuling.*
2. *Quadricycle är ett fyrhjuligt fordon registrerat som motorcykel.*
3. *Moped klass I är en så kallad EU-moped med högsta hastighet på 45 kilometer per timme.*
4. *Traktor har en högsta tillåtna hastighet på 40 kilometer per timme.*

I en broschyr från Trafikverket (2010) finns en beskrivning av de olika kategorierna av fyrhjulingar samt vilka specifika regler som gäller för dessa. Informationsmaterial rörande fyrhjulingar finns också tillgängligt på många andra hemsidor, t.ex. ”*Handbok med allmänna råd till terrängkörningslagen och terrängkörningsförordningen*” av Naturvårdsverket (2005).

Syfte och mål

Syftet med projektet var att undersöka hur lantbrukaren använder fyrhjulingen för olika arbetsuppgifter på gården. Syftet var också att utreda hur stor riskmedvetenheten är bland lantbrukare angående användningen av fyrhjulingar och om det inträffat några olyckor eller tillbud på gården.

Målet med denna pilotstudie var att undersöka vilka insatser som krävs för att olycksfallsrisken med fyrhjulingar inom lantbruket ska minska.

Material och metod

Genom en enkätundersökning har vi undersökt hur fyrhjulingen används i jordbruket i dagsläget. Dessutom gjordes intervjuer med lantbrukare vid tre gårdar, där fyrhjulingar har använts till djurhantering på betesmarken.

Enkäten (bilaga 1a) innefattade 31 frågor som har täckt upp t.ex. vilken typ av fyrhjuling man har, varför man valt just denna typ, vad fyrhjulingen används till för arbetsmoment, hur ofta den används, samt dess koppling till eventuella olyckor och tillbud på den egna gården. Enkäten bestod av flervalsfrågor för att underlätta dels för respondenten, dels för sammanställningen och databearbetningen av svaren. Enkäten lades upp via en internetlänk med hjälp av internettjänsten ”Affärsverktyg”

(<http://www.affarsverktyg.se/pre.asp?alias=es.ps@nossnetram.flu&a=fyrhjuling>).

För att testa och eventuellt modifiera frågorna skickades en testlänk först via mejl till lämpliga personer som är kunniga inom området på Svensk Maskinprovning AB (SMP) samt några lantbrukare som har använt fyrhjuling på sin gård.

Den färdiga enkäten gjordes därefter tillgänglig på följande sätt:

- Internetlänk på både JTI:s webb och Säkert Bondförnufts hemsida under tiden november 2012 till juni 2013.
- Länk på ATL:s hemsida (<http://www.atl.nu/>) på en så kallad sidobanner under 4-12 december 2012.
- Jordbruksaktuellt:s hemsida (<http://www.ja.se/>) och Skogsaktuellt:s webbsida (<http://www.skogsaktuellt.se/>) fr.o.m. 2013-02-04 t.o.m. 2013-03-04.
- Internetlänken till enkäten förmedlades till alla handledare i Säkert Bondförnufts kampanj via Månadsbrev februari 2013.
- I mars 2013 genom text till LRF:s medlemsnät.

För att få ytterligare några lantbrukare att svara på enkäten åkte JTI:s forskare till Brunnbydagarna i början av juli för att medverka i Länsförsäkringars monter. I och med detta deltagande förväntades projektet få synpunkter på hur lantbrukare använder fyrhjulingar, ”Face to Face”, med både lantbrukare som har fyrhjuling på sin gård och via personal som jobbar på Länsförsäkringar.

Resultat

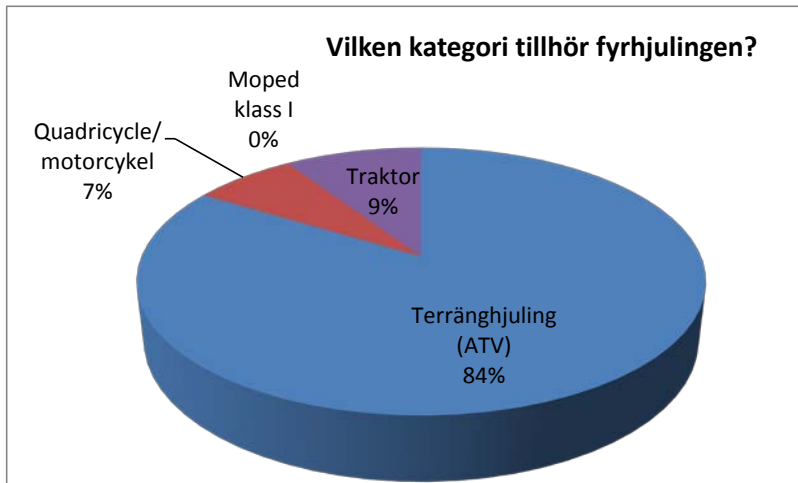
Respondenter

Totalt 44 respondenter (43 män och 1 kvinna) inom lantbruk svarade på enkäten. Av samtliga respondenter var 73 % äldre än 40 år och 89 % var ägare eller delägare i sin gård. De flesta gårdarna (55 %) låg i Götaland, 25 % i Svealand och 20 % i Norrland. Huvudsaklig produktionsinriktning på gårdarna var skog med 39 %, 32 % med djur och mjölk, 18 % med spannmål och 11 % med annan inriktning.

På frågan om de har gått någon utbildning för att få behörighet att köra fyrhjulingen (fråga 8 i bilaga 1a), svarade 77 % att de antingen har förarbevis eller B-körkort utfärdat före år 2000, 16 % av dem har A-körkort eller traktorkörkort, 9 % svarade att de hade genomgått praktiska körövningar med fyrhjuling och 27 % svarade att de inte har gått någon speciell utbildning för att få behörighet att köra fyrhjuling.

Användning av fyrhjuling

Figur 1 anger resultatet på frågan om vilken kategori fyrhjulingen på gården tillhör. Här framgår att den i särklass vanligaste kategorin av fyrhjuling i lantbruket var ATV:n, 84 %. I övrigt var 9 % av fyrhjulingarna registrerade som traktor och 7 % som quadricycle (MC).



Figur 1. Fördelning av fyrhjulingskategorier, som användes av respondenterna.

Vad används fyrhjulingen oftast till?

Tabell 1 visar svaren på frågan om vilka arbetsmoment som fyrhjulingen oftast används till (fråga 10 i bilaga 1a). Det visar sig att den vanligaste användningen avser transporter mellan skogen och gården (70 %) och körning i skogen (61 %). Användning av fyrhjuling vid djurhanteringar i bete (t.ex. flyttning, leta efter ett djur och daglig djurtillsyn) och för transporter mellan betesmark och gård var också vanligt. En hel del fritidskörning förekommer också, t.ex. under jakten på hösten, för att hämta posten i brevlådan eller rena rekreationskörningar.

Tabell 1. Svar på frågan om vad fyrhjulingen oftast används till.

10. Fyrhjulingen används ofta till (flera svarsalternativ möjliga)?	Antal	Andel
Djurhanteringar i bete (flyttning, leta efter ett djur etc.)	18	41 %
Daglig djurtillsyn	14	32 %
Utfodring i stall	0	0 %
Transporter mellan olika djurhagar och gården	16	36 %
Transporter mellan skogen och gården	31	70 %
Körningar i skogen	27	61 %
Transporter mellan djurstall på gården	4	9 %
Fritidskörningar	18	41 %
Andra arbeten	28	64 %

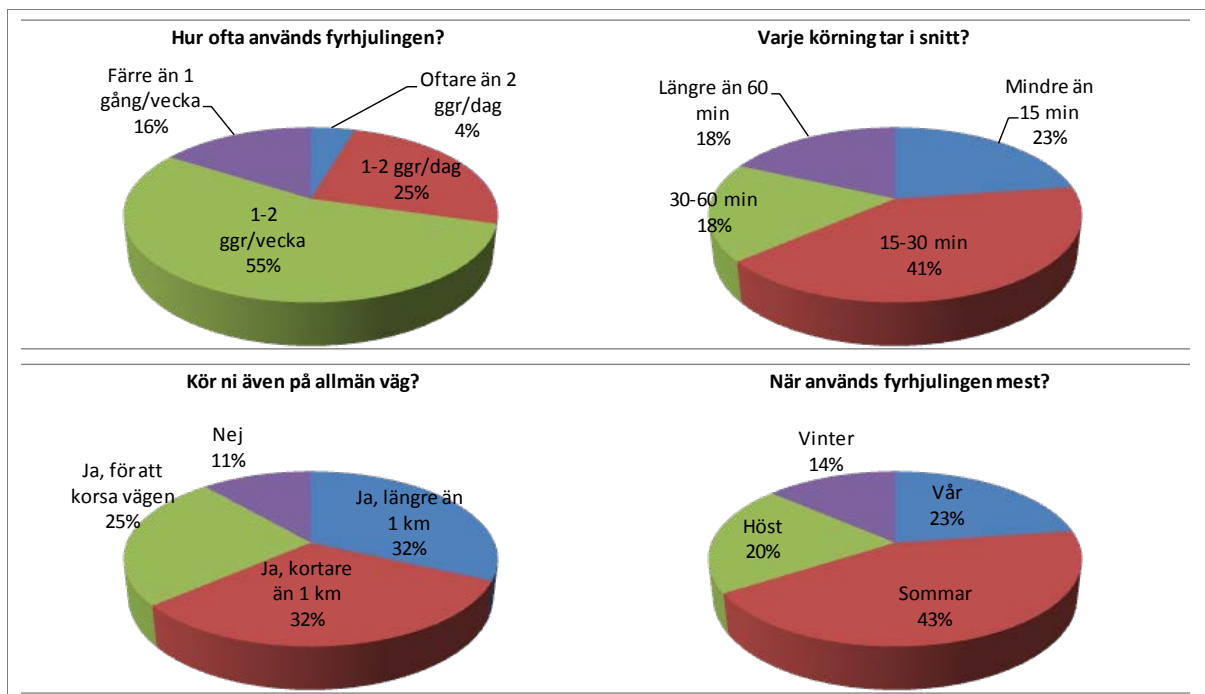
Hur fyrhjulingen används?

Figur 2 visar svaren på frågor om körningarna med fyrhjuling, exempelvis hur ofta och när den används, samt hur länge den används i genomsnitt (frågorna 11-14 i bilaga 1a). Av respondenterna svarade 55 % att fyrhjulingen användes minst en till två gånger per vecka, och 30 % svarade att de använder den minst en gång per dag.

64 % av respondenterna svarade att den genomsnittliga körtiden var kortare än 30 minuter per gång, medan 36 % svarade att de kör längre stunder än 30 minuter per körning.

Av respondenterna körde 32 % fyrhjulingen på allmän väg som var längre än 1 km, medan 32 % av dem körde kortare sträckor (<1 km) på allmän väg och 25 % bara korsade allmän väg.

Respondenterna använde fyrhjulingen under olika säsonger av året, men den största användningen var under sommaren (43 %).



Figur 2. Svar på frågor om körningarna med fyrhjuling.

Hur betar sig förarna?

Frågorna 15-17 är kopplade till säkert beteende hos förarna vid användning av fyrhjulingar samt deras erfarenheter/upplevelser om risk för olycksfall vid körning (tabell 2).

De flesta respondenter (73 %) svarade att de på enskild väg oftast körde i hastigheter mellan 20 och 45 km/tim, medan 9 % av respondenterna körde fortare än 45 km/tim.

De flesta (57 %), använde inte hjälm vid körning. Det måste poängteras att för Quadricycle är användningen av hjälm ett lagkrav. Vid körning med en ATV finns inget hjälmtvång, men det rekommenderas starkt (Trafikverket, 2010).

Dessutom svarade 48 % av respondenterna att de har haft barn under 15 år som åkt med på fyrhjulingen.

Tabell 2. Beteende/medvetenhet om säker användning av fyrhjuling

15. Hur fort brukar du köra med fyrhjulingen på enskild väg under en vanlig transport?	Antal	Andel
Långsammare än 20 km/h	8	18 %
20 km/h - 45 km/h	32	73 %
Snabbare än 45 km/h	4	9 %
16. Använder du hjälm vid körning?		
Ja	9	20 %
Ja, ibland	10	23 %
Nej	25	57 %
17. Har barn under 15 år åkt med på fyrhjulingen någon gång?		
Ja	21	48 %
Nej	23	52 %

Hur stor är den upplevda risken för skada vid användning av fyrhjuling?

Frågorna 18-19 handlade om medvetenhet och upplevd skaderisk i samband med användning av fyrhjulingen (tabell 3). De flesta har upplevt viss eller låg skaderisk under körning av fyrhjuling i lantbruket, medan 14 % svarade att de inte har upplevt någon risk för skada under körningarna.

Tabell 3. Medvetenhet och upplevd skaderisk vid användning av fyrhjuling.

18. Har du upplevt någon gång under körning i lantbruket att du varit utsatt för risk för skada?	Antal	Andel
Mycket allvarlig risk	2	5 %
Allvarlig risk	1	2 %
Viss risk	14	32 %
Låg risk	14	32 %
Minimal risk	7	16 %
Ingen risk	6	14 %

Två av respondenterna hade upplevt mycket allvarlig risk för skada vid körning med fyrhjuling, och de svarade då också på fråga 19 om händelsen av allvarlig risk ("Om du har svarat Mycket allvarlig risk, vad hände och vad kunde kroppsskadan ha blivit?"). En av respondenterna svarade att han körde ner i en bäck när hastigheten var för hög på ojämnt underlag.

Olyckshändelser

Av samtliga respondenter svarade fyra personer (fråga 20, bilaga 1a) att de har varit med om en olycka med sin fyrhjuling och en person svarade att hans far hade varit med om en olycka. Fyra av dessa fem fyrhjulingar var registrerade som terränghjuling (ATV) och en som traktor. En respondent, som varit med om en olycka, svarade att han inte hade gått någon utbildning för att få behörighet att köra ATV, medan de övriga svarade att de hade B-körkort taget före år 2000.

Ingen av de fem fyrhjulingarna hade störtbåge, men en av de fem respondenterna svarade att han funderade på att skaffa en störtbåge till ATV:n. En förare använde alltid hjälm under körning, men trots det fick han hjärnskakning vid olyckan. Två förare svarade att de använde hjälm ibland. Vidare har fyra av dem beskrivit olyckshändelsen så här (fråga 21, bilaga 1a):

1. *Jag flög av och bröt höften samt fick hjärnskakning trots hjälm.* Han var 30 - 39 år gammal och anställd på en skogsgård.
2. *Kunde dött, hamnade i en bäck och fick maskinen på ryggen, men det blev bara blåmärken.* Man 50 - 59 år gammal.
3. *Vid buskörning på fritiden välte fyrhjulingen. Inga kroppsskador förutom blåmärken.* Han var 40 - 49 år gammal och ägare/delägare av en spannmålsgård.
4. En skogsgårds ägare beskrev att: *Min far välte och fick den halvt om halvt över sig och skadade axeln, blev sjukskriven under ca en månads tid.*

Svar på hur man får en säkrare fyrhjuling

De följande punkterna visar svar på frågan ”Skulle du vilja ändra eller lägga till något på fyrhjulingen för en så säker och funktionell körning som möjligt?”

- *Har plockat av det fabriksmonterade ryggstödet som var i vägen vid terrängkörning för att kunna lägga benet över sadeln, annars funkar den bra som den är, men tänker på att inte sitta på sadeln vid avancerad terrängkörning.*
- *Lägga till störtbåge på ATV (fem av respondenterna föreslog störtbåge, särskilt i skogen.)*
- *Störtbåge i kombination med midjebälte och alkolås.*
- *Förbjud stadsfyrhjulingar, de är inga vägfordon. Det är farligt att köra på asfalt fortare än 50 km/tim. Det går inte att göra hastig undanmanöver på hårt underlag utan att riskera att slå runt. Dessa kommer så småningom dessutom att leka ute i naturen.*
- *Lättare styrning. Pendlande centrumstyv bakfjädring. Fyrhjulingen har delad bakfjädring som sjunker ihop vid last på kulan, orsakar onödiga fastkörningar pga. lägre markfrigång. Dock är delad bakfjädring bra vid övrig körning. Bättre markgrepp vid körning med lastad boggikärria i skogen. Fabriksoption med påhängbart integrerat hydraulaggregat.*
- *Bättre fotstöd*

En respondent har beskrivit deras säkerhetstänkande med åtgärder för säker användning av fyrhjuling så här:

Vi valde en fyrhjuling med längre hjulbas för att minimera stegringsrisken, och även ett viktigt val var att funktionen varvtalsstopp vid backning av fordonet fanns med. Det som vi saknar i tillbehörsprogrammet är en överstegringsbåge som eventuellt kan sitta mellan vinsch och fyrhjulingens drag. På så sätt minskas stegringsrisken betydligt vid körning i branta backar. Den anordningen skulle bara fungera vid körning med tillkopplat redskap eller vagn. Vi följer hela tiden händelser runt maskinen i skogsarbetet eftersom vi jobbar i en sådan typ av skog med branta backar och svår terräng i Norrland. Olycksituationer som oftast uppstår tror vi beror på ej planerad körning och att föraren blir överraskad. En extern utbildning för ATV skulle behövas för mindre erfarna förare i kombination med terrängskoter och ATV-utbildning, som skulle utgöra ett speciellt förarbevis. Vi tillämpar regler från förarbevis för terrängskoter.

Diskussion

ATV används mest i lantbruket

I föreliggande enkätstudie har resultaten visat att ATV är den mest använda typen av fyrhjuling i lantbruket (82 % av respondenterna, figur 1). ATV har fått en stor spridning som ett värdefullt arbetsredskap inom lantbruket på senare tid eftersom ATV lätt tar sig fram i terräng och är billigare än en traktor.

ATV är en vanlig kategori av fyrhjulingar och därför bör insatser göras för att förbättra säkerheten med relevanta åtgärder på just denna typ. Av de fyrhjulingar som var inblandade i de fem ovan beskrivna olyckorna var fyra registrerade som ATV. I en djupanalys av vältningsolyckor med fyrhjulingar (Rizzi, 2010) visades att de flesta fyrhjulingar som var inblandade i 26 analyserade dödsolyckor var registrerade som ATV.

Det är även viktigt att känna till de nya regler som gäller från 2009-10-01 för att köra ATV enligt Transportstyrelsen (2009). För att få ett förarbevis som berättigar att köra terränghjuling, ATV, kräver de nya reglerna att man har:

- *fyllt 16 år (innan dess får man inte genomföra ett kunskapsprov för terränghjuling),*
- *gått en utbildning hos en behörig utbildare (man kan påbörja sin utbildning vid en tidigare tidpunkt, och övningskörning får ske först när man är 15 år och 9 månader),*
- *blivit godkänd vid ett kunskapsprov hos en behörig provförrättare (observera att privat övningskörning med terränghjuling inte är tillåten).*

Fyrhjulingen används ofta till skog- och djurhanteringsarbete

Resultaten har visat att fyrhjuling används främst för transporter till och från skogen samt körningar i skogen (70 %, tabell 2). Underlaget i skogen är ofta ojämnt med stubbar och stenar, vilket innebär större risk för att välta än om man kör på väg, särskilt om hastigheten ökar. I skogen kan det också dyka upp oväntade hinder som man hastigt måste väja för. Detta kan resultera i att fyrhjulingen välter eller till och med rullar runt, vilket kan orsaka allvarliga personskador, särskilt om man kör i hög hastighet. Att montera en störtbåge på ATV:n samt att använda hjälm vid körning i skogen är därför en stark rekommendation.

Resultaten visar att fyra av de fem beskrivna olyckorna med fyrhjuling hände i skogen, där risken för en olycka också är stor. Vid körning i skog är det viktigt att hålla en lagom

hastighet anpassad efter terrängförhållandena. I allmänhet gäller att ju långsammare man kör, desto bättre stabilitet får man.

Det är också viktigt att alltid ha uppsikt efter möjliga dolda hinder när man kör i skogen. En tänkbar idé för att minska risken för vältningsolyckor är att ta fram en lutningssensor som kan varna med en signal då fyrhjulingen lutar för mycket. Det är bra att ha med sig en telefon med GPS om en olycka är framme, så att man kan larma SOS och meddela sin position.

Det finns en störtbåge som passar till samtliga fyrhjulingar på den svenska marknaden (Lantbruk & Skogsland, 2012-06-24). Säkert Bondförnuft har också verkat för att en prototyp till en störtbåge har tagits fram (Nyström S., 2013). Prototypen bygger på en modell av *Quadbar*TM som är en störtbåge som används i Australien (Lundqvist, 2010).

Inom skogsbruket har man undersökt hur olyckorna inträffat vid användande av fyrhjuling, och en handbok om laglig användning av fyrhjuling har tagits fram av SMP (2009).

Djurhantering vid betesdrift och transporter mellan djurhagar och gård var den näst vanligaste användningen (figur 3). Från intervjuer med lantbrukare har vi hört många fördelar med att använda fyrhjuling vid djurhantering, t.ex. ”vi använder fyrhjulingen dagligen i arbetet med djuren, istället för att gå mycket på stora betesmarker, så sparar vi både arbetstid och kroppsbelastning. Särskild nytta har vi vid djurförflyttning, daglig tillsyn, då vi letar efter flyktdjur samt ID-märkning av kalvar i fält etc.”. Att använda fyrhjuling vid djurhantering på betesmarken skulle kunna leda till minskade risker för personskador med djur inblandade, liksom förbättrad belastningsergonomi hos djurskötare.



Figur 3. Fyrhjuling används vid djurhantering på gård.

Fyrhjulingen användes också till andra typer av arbete (64 %, tabell 2) som inte specificerades i enkäten. Det skulle vara intressant att undersöka vad som ingår däri, och hur fyrhjulingen då har använts.

Förarutbildning

Ingen av de fem förarna som varit inblandade i en olycka hade gått någon förarutbildning för fyrhjuling, men de använde fyrhjulingen ganska ofta. Utbildning för förarbevis är obligatorisk om man har B-körkort från och med år 2000. Det är rekommenderat att gå en extern förarutbildning för terrängkörning även för de som har B-körkort utfärdat före år 2000, särskilt för de som har mindre erfarenhet av ATV. Är fyrhjulingen registrerad som en terränghjuling är det dessutom i vissa fall lagkrav att föraren har gått en utbildning och erhållit förarbevis. Det finns företag som bedriver utbildningar på terränghjuling, och det är därför bra om lantbrukare som använder terränghjuling i arbetet går en sådan kurs.

Riskmedvetenheten

När man har kunskap om hur förarna av fyrhjulingar resonerar runt säkerhetsfrågor blir det möjligt att skapa riktade insatser för att öka säkerhetsmedvetenheten och minska antalet olyckor.

Ovarsamkörning

En av de förare som varit inblandad i en olycka skrev att olyckan berodde på ovarsamkörning (buskörning), vilket alltid kan resultera i en olycka då föraren sitter oskyddad om fyrhjulingen välter eller krockar.

Resultatet visar att störst andel av körningarna (64 %) äger rum på allmän väg (figur 2), vilket också ökar risken för olycka då risken för påkörning av annat fordon finns.

Hastighet

De flesta respondenterna (82 %) svarade att de på enskild väg körde fortare än 20 km/tim och 9 % av respondenterna körde fortare än 45 km/tim. Det är av stor vikt för säkerheten att känna till följande regler för hastighet för de olika typerna av fyrhjulingar enligt Trafikverket (2010):

- *Högsta tillåtna hastighet är 40 km/tim för traktor*
- *Moped är konstruerade för högst 45 km/tim*
- *När en terränghjuling korsar allmän väg får den köras i max 20 km/tim. På enskild väg gäller vägens hastighetsgräns.*
- *För övriga fyrhjulingar gäller hastighetsgränsen för vägen.*

Regelverket kring ATV är otydligt, t.ex. står det: "*På enskild väg gäller vägens hastighetsgräns.*". Detta kan leda till ignorans för hastighetsbestämmelserna som gäller för ATV. Det finns inga regelverk för hur fort man får köra i terräng, utan det är "sunt förnuft" som gäller.

Hjälmanvändning

De flesta av respondenterna (57 %, tabell 2) använde inte hjälm, vilket ökar risken för svåra skullskador vid en olycka. En olycka kan inträffa när man minst anar det, särskilt vid kallt väder i kombination med fukt, regn, snö, lera m.m. Djupstudien av Rizzi (2010) visade att orsakerna till de 26 dödsfallen var avsaknad av hjälm, fastklämning samt kraftig kollision. Bedömningen gjordes att kombinationen av hjälmanvändning och vältningskyddssystem kunde ha räddat 13-15 liv (50-58 % av de 26 avlidna förarna). Användning av godkänd hjälm vid körning med fyrhjuling är därför starkt rekommenderat.

Medåkande barn

I föreliggande undersökning svarade 48 % av alla respondenter att de har haft barn under 15 år som åkt med på fyrhjulingen (tabell 2). Att ha en passagerare, en last eller bogsera något kan få ATV-fordonet att bli mindre stabilt, vilket kan påverka körbarheten.

Kritiska riskområden

Anledningarna till att olyckor sker med fyrhjulingar är många, bland annat kan det bero på att man inte känner till hur fyrhjulingen agerar i branta backar eller i hög fart. En annan anledning kan vara att fyrhjulingen är lastad på ett felaktigt sätt med en alltför hög tyngdpunkt som resultat, vilket leder till att maskinen välter lättare. Fyrhjulingen har en erkänt hög tyngdpunkt då föraren sitter på den.

Projektet har identifierat följande kritiska riskområden angående användningen av fyrhjulingar, där det krävs att insatser görs med relevanta åtgärder för att olycksfallsrisken med fyrhjulingar ska minska.

- Körning i skogsterräng
- Bristfällig riskmedvetenhet
- Otillräcklig förarutbildning
- Otydlig information om vilka regler som gäller och vilken konskvens som följer av inte följa de regler som finns, exv. för säker användning av ATV i skogen.
- Tekniska hjälpmedel för ökad säkerhet

Resultaten visar att riskmedvetenheten ofta är bristfällig. En mer omfattande och fördjupad studie med syfte att belysa lantbrukares egna erfarenheter, tankar och åsikter kring varför fyrhjulingsrelaterade olyckor sker är därför synnerligen angelägen.

Olyckorna beror på många olika faktorer och skadeprevention inom lantbruket är ett komplext ämne. Mer och fördjupad forskning behövs inom området för att öka kunskaperna kring dessa komplexa frågor. Exempelvis kvalitativa studier om hur lantbrukarna använder sina fyrhjulingar i det dagliga arbetet. Det bör också göras ytterligare studier på hjälpmedel eller säkerhetsanordningar som passar fyrhjulingar vid körning både på gården och i skogen.

Viktiga punkter för säker körning

- Det är viktigt att lantbrukare som använder ATV känner till gällande lagstiftning.
- Följ åldersgränser (fyllt 16 år) för terrängkörning, tillåt inte minderåriga att köra ATV.
- Det rekommenderas att gå en förarutbildning anpassad för terrängkörning även för de som har B-körkort före år 2000, särskilt för de som har mindre erfarenhet av ATV.
- Det är viktigt att alltid använda godkänd hjälm vid körning med fyrhjuling. Det gäller även vid terrängkörning med ATV där inget krav på hjälmtvång finns.
- Störtbåge och säkerhetsbälte ger ökad säkerhet om fyrhjulingen välter.
- Ett ryggskydd är en billig försäkring om man skulle välta eller ramla av.
- Undvik onödig användning av fyrhjulingen och kör alltid nykter.
- Ha alltid uppsikt efter möjliga dolda hinder, speciellt när det blivit mörkt eller vid dåligt väder.
- Var aktsam med hastigheten och andra fordon vid körning på allmän väg.
- Undvik att ta med passagerare på fyrhjulingen.

Referenser

- Ahlm K., Bylund, P-O. & Hansson, S. 2008. Dödliga händelser i samband med färd på ”fyrhjuling” 1992-2007. Rapport 141. Institutionen för samhällsmedicin och rehabilitering. Umeå universitet. Umeå.
- ALF, 2013. Fakta om Fyrhjulingar 2013. ATV-leverantörernas Förening, Stockholm.
- ATL, 2013-11-19. Fyrhjuling farligt fordon när olyckan är framme. ATL Lantbrukets Affärstidning - 2013-11-19 11:59. <http://www.atl.nu/teknik/fyrhjuling-farligt-fordon-n-r-olyckan-r-framme>
- Frisk S. och Nordfjell T., 2012. Utvärdering av skyddsåge till terränghjuling, rapport, px10001. SLU och SMP, Umeå.
- Husdjur, 3013. Risk med fyrhjuling. nr 4 2013-04-07.
- JTI, 2012-07-11. JTI undersöker olycksfallsrisker med fyrhjulingar. http://www.jti.se/index.php?mact=News2,cntnt01,detail,0&_s_=&cntnt01articleid=249
- JTI, 2013-11-19. 4-hjulingar populära och olycksdrabbade. http://www.jti.se/index.php?mact=News2,cntnt01,detail,0&cntnt01articleid=288&cntnt01detailtemplate=PS_News_Content&cntnt01dateformat=%25Y-%25m-%25d&cntnt01lang=sv_SE&cntnt01returnid=53
- Lantbruk & Skogsland, 2012-06-24. Fyrhjulingen säkrare med Ulfs störtåge. <http://www.lantbruk.com/skog/fyrhjulingen-sakrare-med-ulfs-stortbage>
- Lantbruksmagasinet, 2013. Fler dödsolyckor med Fyrhjulingar. Nr 5 2012 Årg. 18, sid 76.
- Lundqvist P., 2010. Fyrhjulingar och skaderisker - inventering av problem och åtgärdsstrategier. Rapport 2010:28. *LANDSKAP TRÄDGÅRD JORDBRUK*. Sveriges lantbruksuniv., Fak. för landskapsplan., trädgårds- och jordbruksvet.
- NATURVÅRDSVERKET, 2005. Terrängkörning: Handbok med allmänna råd till terrängkörningslagen och terrängkörningsförordningen. <http://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-0136-1.pdf>
- Norrbottnens kuriren, 2012. Ung man död i olycka med fyrhjuling. Internet: <http://www.kuriren.nu/overkalix/default.aspx?articleid=6461609>.
- Nyström S., 2013. Lagkrav på störtåge för fyrhjuling. <http://www.lrf.se/Medlem/Regioner/VastraGotaland/Nyheter-Vastra-Gotaland/Lagkrav-pa-stortbage-for-fyrhjuling/>
- Rizzi, M. 2010. Djupstudieanalys av vältning i olyckor med fyrhjulingar. Slutrapport av Skyldfundsprojekt. Februari 2010. Vectura. Norrköping. http://www.trafikverket.se/PageFiles/28421/slutrapportering_fyrhjuling_vectura.pdf
- SMP, 2009. Laglig användning av fyrhjuling (ATV). Handbok framtagen av SMP Svensk Maskinprovning AB med finansiering från SLO-fonden. Internet: http://www.smp.nu/Documents/reports/Laglig_anvandning_av_fyrhjuling_0905.pdf.
- Trafikverket, 2010. Bra att veta om fyrhjulingar. http://publikationswebbutik.vv.se/upload/5558/100047_bra_att_veta_om_fyrhjulingar.pdf

Transportstyrelsen, 2009. Köra terränghjuling? Nya regler från 1 oktober 2009. Internet:
[http://www.korkortsportalen.se/upload/bibliotek/broschyror/Hjuling_folder_lågupplöst%20\(2\).pdf](http://www.korkortsportalen.se/upload/bibliotek/broschyror/Hjuling_folder_lågupplöst%20(2).pdf)

Vägverket, 2009. Fyrhjulings-OLA. Olycksanalys – Strada Polis.
http://www.trafikverket.se/PageFiles/30731/olycksanalys_vv.pdf (2009-01-15).

Bilaga 1a – Fyrhjulingsenkät

1. Vilket märke av fyrhjuling har du/ni på din/er gård: t.ex. ATV 500cc - Allroad 500 Black Edition?

2. Vilken kategori tillhör fyrhjulingen?

- ATV – registrerad som terränghjuling (skylt fram)
- Quadricycle – registrerad som motorcykel (skylt bak)
- Moped klass I – EU-moped
- Traktor

3. Var är fyrhjulingen köpt?

- av privatperson
- av återförsäljare
- annat

4. Tillverkningsår?

- före 2001
- 2001-2005
- 2006-2010
- 2011-2012

5. Inköpsår?

- före 2001
- 2001-2005
- 2006-2010
- 2011-2012

6. Antal sittplatser inklusive förarplatsen?

- 1
- 2

7. Är fyrhjulingen utrustad med någon typ av störtlåda?

- Ja
- Nej
- Funderar på att skaffa det

8. Varför har du/ni valt just denna fyrhjuling (ett svarsalternativ)?

- Bra kvalitet
- Den är stark
- Det finns många tillbehör
- Den var billig

9. Har du gått någon utbildning för att få behörighet att köra fyrhjulingen (två svarsalternativ möjliga)?

- Ja, har B-körkort sedan före år 2000

- Ja, har B-körkort fr.o.m. år 2000 samt förarbevis
 - Ja, A-körkort
 - Ja, AM-körkort eller traktorkörkort
 - Nej
 - Jag har gjort praktiska körövningar med fyrhjuling
10. Fyrhjulingen används ofta till (flera svarsalternativ möjliga)?
- Djurhanteringar i bete (flyttning, leta efter ett djur, etc.)
 - Daglig djurtillsyn
 - Utfodring i stall
 - Transporter mellan olika djurhagar och gården
 - Transporter mellan skogen och gården
 - Körningar i skogen
 - Transporter mellan djurstall på gården
 - Fritidskörningar
 - Andra arbeten
11. Hur ofta används fyrhjulingen?
- Oftare än 2 ggr/dag
 - 1-2 ggr/dag
 - 1-2 ggr/veckan
 - Färre än 1 gång/veckan
12. Varje körning tar i snitt?
- Mindre än 15 minuter
 - 15-30 minuter
 - 30-60 minuter
 - Längre än 60 min
13. Kör ni även på allmän väg?
- Ja, längre än 1 km
 - Ja, kortare än 1 km
 - Ja, för att korsa vägen
 - Nej
14. När används fyrhjulingen mest?
- Vår
 - Sommar
 - Höst
 - Vinter
15. Hur fort brukar du köra med fyrhjulingen på enskild väg under en vanlig transport?
- Långsammare än 20 km/h
 - 20 km/h - 45 km/h
 - Snabbare än 45 km/h

16. Använder du hjälm vid körning?

- Ja
- Ja, ibland
- Nej

17. Har barn under 15 år åkt med på fyrhjulingen någon gång?

- Ja
- Nej

18. Har du upplevt någon gång under körning i lantbruket att du varit utsatt för risk för skada?

- Mycket allvarlig risk
- Allvarlig risk
- Viss risk
- Låg risk
- Minimal risk
- Ingen risk

19. Om du har svarat Mycket allvarlig risk, på fråga 18, vad hände och vad kunde kroppsskadan ha blivit? _____

20. Har du varit med om en olycka med fyrhjulingen i lantbruket?

- Ja
- Nej

21. Om du svarat ja på fråga 20, vad hände och vilka kroppsskador ådrogs du? _____

22. Skulle du vilja ändra eller lägga till något på fyrhjulingen för en så säker och funktionell körning som möjligt? _____

23. Är du?

- Man
- Kvinna

24. Hur gammal är du?

- yngre än 18 år
- 18-29 år
- 30-39 år
- 40-49 år
- 50-59 år
- äldre än 59 år

25. Är du?

- Anställd
- Ägare/delägare
- Familjemedlem

26. Var i landet bor du?

- Norrland
- Svealand
- Götaland

27. Vilken är den huvudsakliga inriktning som ni har på produktionen på gården?

- Kött
- Mjök
- Spannmål
- Skog
- Annat _____

28. I vilken omfattning arbetar du på gården?

- Heltid
- Deltid

29. Är fyrhjulingen registrerad i ditt namn?

- Ja Nej

30. Om du svarat nej på fråga 29, vem är den registrerad på:

- Man/fru/sambo
- Föräldrar
- Barn
- Företaget
- Annan _____

31. Registreringsnummer (frivillig uppgift)? _____

Kommentarer: _____
